

УДК 323.1(=163.41)(497.12)“1991/2019“

DOI: <https://doi.org/10.22182/pr.6022019.4>

Прегледни рад

Момчило Суботић

Институт за политичке студије, Београд

СРБИ У СЛОВЕНИЈИ – ДИСКРИМИНАЦИЈА НАЈБРОЈНИЈЕ МАЊИНЕ

Сажетак

Аутор у раду расправља положај Срба у Словенији у периоду након распада СФРЈ. За разлику од Словенаца у Србији, који имају статус националне мањине, Срби у Словенији који (после Словенаца) представљају најбројнију етничку заједницу, још нису добили тај статус. За разлику од далеко малобројнијих Италијана и Мађара, који су према словеначком виђењу ствари, за разлику од Срба, аутохтон народ. Словеначка држава и јавност се не базирају на чињеницу да је статус националне мањине одређен европским стандардима и одговарајућим правним документима. И да по том основу, али и по основу историјског присуства на овом простору, Срби треба да имају статус националне мањине.

Аутор је даље у тексту утемељио тезу о историјском присуству Срба на простору данашње Словеније, и указао на геополитичку, верску, културну димензију дискриминације Срба као најбројније мањине, те пасивност матичне државе - Србије по питању положаја Срба у Словенији и очувања њиховог националног и културно-верског и језичког

идентитета. Истоветан је положај Срба у Аустрији, која им такође није дала статус националне мањине. Ова тема има како научни тако и друштвени значај, а аутор је историјским методом као и методом анализе, синтезе и компарације указао на словеначку „игру“ брисања једног народа и његове колективне дискриминације.

Кључне речи: Срби у Словенији, положај, права, дискриминација, Словенци у Србији, национална мањина.

1. ИСТОРИЈСКА ТЕЖЊА КА НЕЗАВИСНОСТИ СЛОВЕНИЈЕ

У различитим периодима историје простор данашње Словеније био је део Римског царства, Карантаније (само део северне Словеније), Светог римског царства, Аустро-Угарске, непризнате Државе Словенаца, Хрвата и Срба, Краљевине СХС/Југославије, СФРЈ, и независне Републике Словеније.

Као своју прву државу Словенци помињу Карантанију, која 745. губи независност и пада под власт Баварске, која опет постаје део франачке државе. Становништво се покрштава. Око 1000. године написани су Брижински споменици, први писани документ на старословенском језику. У 14. веку већи део данашње Словеније пада под власт Хабсбурговаца, који касније (1867) постају Аустроугарска. Словенија се тада дели на три покрајине: Крањску, Корушку и Штајерску.¹

У југословенској држави, како првој тако и другој, Словенци су добили све атрибуте нације и државе, формирали све кључне националне институције и профилисали свој културни и политички идентитет. Све време постојања југословенске државе више су радили на очувању своје националне, језичке, културне и верске посебности, него на грађењу заједничког југословенског идентитета. Као и Хрвати, само опрезније, увек су градили дистанцу према Србима и православљу као већинској популацију у Југославији. Њихова

1 Види: Марко Лопушина, *Срби у Источној Европи 2*, Прометеј, Нови Сад, 2016, стр. 52.

тежња ка самосталној држави била је присутна током целокупне југословенске историје.

„На састанку словеначких и српских интелектуалаца одржаном половином новембра 1985 године, дакле годину пре „Меморандума“ САНУ, 8 седнице и доласка на власт Слободана Милошевића, Словенци су истакли захтев за независном државом. Том приликом Франце Бучар је рекао : „На жалост, постоји битна разлика између Словенаца и Срба као националиста. За нас је идеја југословенства секундарна, за вас је примарна. Ми хоћемо самосталност, за вас је Југославија била и остала пут за решење српског питања. Које ми онда имамо заједничке интересе“?²

У југословенском периоду Словенци су имали тројицу експонираних политичара: у првој Југославији Антон Корошец, у другој- титоистичкој Едвард Кардељ и у посттитовском периоду Милан Кучан. Сва три поменута политичара водили су превасходно рачуна о положају Словеније и праву Словенаца у заједничкој држави; југословенску државу, и прву и другу, разумели су онако како је патер Корошец разумео- као транзитну станицу до самосталне словеначке државе.

2. СРБИ – ИЗБРИСАНО СТАНОВНИШТВО

По подацима из 1991, Срба у Словенији је било 47,9 хиљада.³ У време разбираспада СФРЈ, које је иницирано противуставним, насилним отцепљењем Словеније (и Хрватске), долази до иселјавања Срба из Словеније. Између два пописа (1991-2002) припадници српске заједнице су забележили смањење бројности за готово десет хиљада, што је између осталог, поред ратних фактора, резултат и чињенице да су их словеначке власти (1992) избрисале из регистра сталних становника. И поред чињенице да је Срба највише, (после Словенаца), нова словеначка држава им није признала статус националне мањине, јер наводно нису аутохтон народ на простору данашње Словеније, док је мањински статус признала мађарској и италијанској заједници, које се третирају као аутохтоне, а чији је број припадника знатно мањи (Италијана

2 Михаило Станишић, *Словенци и Југославија*, ИПС, Београд, 1998, стр. 113.

3 Међутим, по подацима које има СПЦ број Срба је знатно већи и износи више од 65.000.

има око 3,5 хиљада, а Мађара 8,5 хиљада), односно заједно чине око 0,5% становништва Словеније.⁴ И поред очигледне дискриминације најбројније мањине Словенија, која је плебисцитом прогласила независност од СФРЈ 25. јуна 1991, од 2004. године је чланица водећих западних политичких и војних организација: НАТО пакта и ЕУ.

Да укажемо на истоветну политику у односу на српску заједницу у Аустрији и Словенији. У Аустрији живи 300.000 Срба, а Беч је један од највећих српских градова у свету. У Словенији живи око 40.000, а незванично и до 60.000 Срба. И Беч и Љубљана Србе третирају као етничку групу, али не и као народ. Интересантно је да у Аустрији статус националне мањине имају Мађари, Словенци, Градишћански Хрвати и Роми, међу којима је највише оних из Србије. Када је 2014. делегација из Србије у Бечу разговарала о овом питању, речено јој је да је „Аустријски приоритет суживот Срба, а не статус националне мањине“. Као што смо навели слична је ситуација и у Словенији, где статус националне мањине имају 3.500 Италијана и нешто више за разлику од Аустрије и Словеније, Словачка је Србима (око 5.000 Срба у Словачкој) 2010. године дала статус националне мањине.⁵ У аустро-словеначком третирању Срба очигледно да се ради о истоврсним разлозима за дискриминацију Срба и они су геополитичке, верске и културно-цивилизацијске природе. С друге стране Словачка показује своје историјско и традиционално пријатељство према Србији и српском народу.⁶

Апсурдност става словеначке државе да не призна најбројнију – српску мањину, тим је већа ако се има у виду да је Србија признала Словенце као националну мањину у Србији, а њихов број према попису из 2002. износио је свега 5.104 припадника. За разлику од Срба који су на подручју данашње Словеније од почетка 16. века, што значи да су историјски, аутохтон народ, као Италијани или Мађари, Словенци у Србији се појављују тек после првог светског рата и формирања прве југословенске државе. Као и остале националне мањине у

4 Види: Нада Радушки, „Демократски трендови, положај и права Срба у Словенији“, СПМ, 01/2014, ИПС, Београд, 2014, стр. 258-259.

5 Види: Марко Лопушина, *Срби у источној Европи 2*, Прометеј, Нови Сад, 2016, стр. 10.

6 Види шире: Момчило Суботић, *Српска Војводина и њене мањине*, поглавље: „Словаци у Војводини“, ИПС, Београд, 2011.

Србији и Словенци су представљени својим Националним саветом који представља кровну организацију за више (13) словеначких културних и образовних друштава које чувају и штите основе словеначког етнојезичког идентитета у Србији.

3. СРБИ - ИСТОРИЈСКИ НАРОД НА ПРОСТОРУ ДАНАШЊЕ СЛОВЕНИЈЕ

Срби у Словенији живе више од пет векова. И мада је Словенија прва извела демократске промене и имплементирала готово све међународне инструменте за заштиту мањина, Срби су у дежели заборављен народ. Навели смо податак СПЦ да у Словенији данас живи више од 65.000 Срба. По званичном попису Срба има 38.964 и (после Словенаца) најбројнија су етничка група у овој држави, а имају најлошији положај. Када је признала Словенију Србија је пропустила прилику да тражи да се реципрочно признају Срби у Словенији.

Из историје нам је познато да је Катарина Кантакузина Бранковић (1418-1491), ћерка Ђурђа Бранковића и Ирине Кантакузине (Јерине, у народу позната као проклета Јерина), била удата за целског грофа Улриха III, блиског рођака мађарског краља Сигисмунда, ради политичке равнотеже. у 15. веку.⁷ Према расположивим подацима, први Срби почели су да се досељавају на простор данашње Словеније током 16. века из Босанске Крајине. Има историјских података који сведоче о деловању свештенства Српске православне цркве још у XV и XVI веку, о пресељавањима српског народа у те крајеве, о истакнутим појединцима из реда Срба у Словенији у XIX и XX веку. Исто тако могу да се уоче и процеси асимилације и њени разлози, као и борба за очување верске и националне припадности Срба тих простора.

7 Кад јој је погинуо муж гроф Улрих II у Опсади Београда (1456) Катарина је продала све своје поседе у Словенији (задржавши само Кршко, које ће такође касније продати), а затим и поседе у Славонији и вратила се у Стару Србију (данашњу Македонију), где је са сестром Маром, након смрти Мариног мужа султана Мурата II, водила бригу о Светогорским манастирима. Умрла је у селу Конче 1491. године. Данас у Загребу постоји Српска православна општа гимназија „Кантакузина Катарина Бранковић“. Митрополија загребачко-љубљанска додељује орден Кантакузине Катарине Бранковић. Манастир Рмањ се у народу сматра њеном задужином. Према: Катарина Банковић - Википедија.

Др Миран Комац, из Института за национална питања из Љубљане, утврдио је да „само неколико десетина Срба у Словенији води порекло од аутохтоне српске заједнице настањене у Белој крајини“.⁸ Масовна појава Срба на тлу данашње Словеније забележена је 1530. године када су, бежећи са југа од турске најезде, населили северну страну Жумберачких планина... У Жумберку, пак, српски ускоци су се појавили на словеначкој страни током 17. века. Пуна четири века православци су у Белој крајини живели изоловано од словеначког друштва, женили се међу собом и тако увећавали домаћинства, али и своја имања... Од 1920. до 1940. у Словенији су изграђене и три православне цркве у Љубљани, Марибору и Цељу, што наводи на закључак да број православних није био тако мали.⁹

Ево нешто ширег извода из историје Срба жумберачких ускока у Белој крајини. Драган Вукшић, рођени Жумберчанин, ово питање ставља у шири историјски и геополитички контекст. Вукшић пише: „Није утврђен ни датум када се први пут спомиње појам Војна крајина (граница), што и није од пресудног значаја. Битно је да се почетак Војне крајине везује за долазак Жумберачких ускока (1530-39), да су им посебан статус и привилегије обећане и пре доласка... У Жумберак су доселили у четири сеобе: 1530, 1531, 1538. и 1539. године, укупно око 3.500 људи...“¹⁰

„Скоро је непозната најзначајнија историјска и цивилизацијска димензија досељавања ускока у Жумберак. Хришћани, припадници двеју вештачки и вољом других подељених цркава, западне РКЦ и источне СПЦ, и потомци припадника трију словенских, тачније јужнословенских народа, Словенаца (тада у том делу званих Крањци), Хрвата и Срба, сусрели су се по први пут управо у Жумберку... Тај сусрет и контакт је био и данас је најтешњи на југозападу Жумберка (хрватска села Радина вас и Дојутровица, ускочка села Страхинићи, Данчуловићи, Кашт и Брашљевица, и крањска

8 Према: Марко Лопушина, *Срби у Источној Европи 2*, исто, стр. 55.

9 Марко Лопушина, Исто

10 Драган Вукшић, „Жумберачки ускоци. Први носиоци православног идентитета и ускочко-крајишког статуса на територији Хабсбуршке монархије“, у зборнику: *О идентитету Срба Крајишника* (ур. Момчило Суботић и Мирко Радаковић), Удружење „Крајишки привредник“ и Институт за политичке студије, Београд, 2018. стр. 58.

села Крашњи врх и Радовица), и на североистоку, орјентирно на подручју жумберачког села Стојдрага и суседних хрватских и словеначких села¹¹. Вукшић даље истиче: „Сумњам и да је уопште позната чињеница да су Жубмерачки ускоци формирали две ускочке насеобине. Једну велику, у Жумберку, а другу, знатно мању, у Белој крајини (села Пауновићи, Милићи, Бојанци, Мариндол и Жунићи између Метлике и Чрномелја). С обзиром да у Жумберку није било земље са све ускоке, генерал Иван Ленковић, тада капетан жумберачки и велики пријатељ ускока, обезбедио је 1546. за извештан број породица смештај на пустом земљишту у Белој крајини. Та група је названа „Мариндолци“, ваљда по највећем селу, а имали су исту крајишку судбину као и `браћа` у Жумберку¹². Проблеми између Срба и Хрвата почела су управо са досељавањем првих ускока, дакле Жумберчана, из већ наведених разлога: били су Срби и православци, имали су посебан статус слободних сељака-ратника, а добили су и земљу. Хрвати нису имали такав статус.

„Као етнички Срби, Жумберачки ускоци су, у најмању руку били толико национално свесни колико су тада били свесни и Хрвати, а барем мало више него што су тадашњи Крањци били Словенци. О њиховој етничкој припадности и идентитету сведочи њихова свест о постојању и пропасти српске државе, језик, култура, начину одевања, навике и обичаји, песме, легенде, цркве које су градили до доласку, па и физички изглед.¹³

Жумберчани су се до укидања Војне крајине, дакле три и по века, женили између себе, неко је написао: „женили смо се преко плота“. Над њима је извршено насилно унијаћење. Ако је и било мешовитих бракова, то су „растурили“ попови (католички). До распада Аустроугарске монархије Жумберчани су наставили да се жене између себе; то су готово по правилу биле постојане и трајне везе. Стварањем Југославије почиње мешање са другим деловима српског народа, али и верско и национално мешање Срба Жумберчана са Хрватима, мање са

11 Драган Вукшић, „Жумберачки ускоци...“, исто, стр. 59.

12 Драган Вукшић, Исто, стр. 60

13 Вукшић напомиње да су о томе писали Станко Враз, Радослав Лопашевић, Јосип Мал, Нико Крижанић и други, 62.

Словенцима. У време тзв. хрватског пролећа неки Жумберчани почели су да се изјашњавају као Хрвати и римокатолици.¹⁴

Дакле може да се прихвати став др Комаца да је „само неколико десетина Срба у Словенији води порекло од аутохтоне српске заједнице настањене у Белој крајини“, али се тиме не оспорава историјски континуитет Срба на овом простору, што насилно данас покушава да учини словеначка држава.

До Другог светског рата у Словенији је живео мали број Срба и то су били потомци Срба насељених током 16. века, затим мањи број новопридошлих Срба, официра, чиновника и других у време прве Југославије. Најмасовније досељавање Срба у Словенију збило се седамдесетих и осамдесетих година 20. века. Од 1948. па до 1991. у Словенију се доселило 111.905 становника, од којих је 22% из Србије, 3% из Црне Горе и 30% из БиХ. Неке процене које су вршене 1991. су говориле да у Словенији живи око 100.000 православаца. Од 1991. број Срба се смањио за 17,19%.¹⁵

4. ДИСКРИМИНАЦИЈА НАЈБРОЈНИЈЕ МАЊИНЕ

Словенија је као економски најразвијенија југословенска република била и највеће имиграционо подручје. До 1990. у њој је око 200.000 лица имало пријављен боравак али и држављанство друге републике. Словеначко држављанство аутоматски су добила она лица која су била уписана у словеначки републички регистар држављана. Законом о држављанству, донесеном осамостаљењем Словеније, 25 јуна 1991, дефинисано је да словеначко држављанство могу добити сви припадници других народа и народности са сталним боравком у Словенији, уколико у периоду од шест месеци, поднесу захтев за добијање држављанства. По истом закону малолетне особе су могле стећи држављанство на захтев родитеља, ако је бар један родитељ стекао словеначко држављанство... У шестомесечном периоду, који није било могуће продужити и који је истекао 25. децембра 1991. године било је поднето 174.169 захтева, што је представљало 8,7% укупног становништва Словеније.¹⁶

14 Драган Вукшић, „Жумберачки ускоци...“, нав. дело, стр. 66.

15 Марко Лопушина, Исто, стр. 15.

16 Види: Ирена Медар – Тања, „Избрисано становништво у Словенији“, у: *Територијални*

Тако је 25.671 Срба, који нису узели словеначко држављанство, брисано са списка грађана. „У Словенији, која је себе називала најнапреднијом државом Балкана, се од 1991. године догађа статистички геноцид. Ми избрисани смо проглашени за најгору врсту људи“ – каже генерал Милан Аксентијевић, један од избрисаних, који је зато што није прихватио словеначко држављанство проглашен непостојећим човеком у Словенији. „Кажњен сам брисањем из списка грађана јер нисам, као и још 25.671 Срба, хтео да узмем словеначко држављанство. То држављанство нису хтели ни неки Енглези и Немци, али они нису избрисани са листе грађана дежеле. Брисање Срба измислио је Игор Бавчар, председник Одбора за људска права у словеначком парламенту, а пропагирао га је Јелко Кацин, највећи мрзитељ Срба, који их је прогласио окупаторима и рекао: 'Они не постоје. Они су нуле!' ...“

„Наше брисање је била највећа државна тајна. Иако је Словенија истерала 12.000 Срба, одузела нам сву имовину и посао, плате и пензије, опљачкала нас и претворила у просјаке, ја нисам пристао да будем нула. Основао сам Удружење избрисаних, писао свим светским инстанцама о кршењу људских права у Словенији. Брисањем је умрло 4.500 тих непостојећих људи – описује Аксентијевић размере овог статистичког геноцида... Од 25.671 избрисаних лица које има право на статус грађана и одштету, Словенија је обештетила само 4.895 људи.¹⁷... Словенија по пресуди треба 25.671 избрисаном грађанину да плати за нематеријалну штету 15, а за материјалну 45 милиона евра. Али Словенија не жели да исплати избрисаним Србима тих 60 милиона евра, да се Срби не би обогатили...¹⁸ Протест због брисања... упућен је Европској унији, јер Словенија не поштује Европску конвенцију о људским правима и слободама и пресуду о одштети избрисаним Србима.

У међувремену Словенија и СР Југославија усвојиле су Програм сарадње у области културе и образовања за период 2002-2005 године, у којем се наводи да ће две државе омогућити

аспекти развоја Србије и суседних земаља, Универзитет, Географски факултет, Београд, 2010, стр. 226, као и у: Ирена Медар – Тања, „Бела Крајина српска аутохтона оаза у Словенији“, *Демографија: међународни часопис за демографска и остала друштвена истраживања*, Географски Факултет Универзитета у Београду, 2004.

17 Марко Лопушина, Исто, стр. 13.

18 Марко Лопушина, Исто, стр. 14.

наставу матерњег језика и културе о чему ће се одговарајућа министарства договорити непосредно... Таквих конкретних договора међутим није било. Србија као ни Словенија није показала политичку вољу за очување идентитета Срба у Словенији. Исти епизод доживела је Декларација о положају националних мањина и припадника бивше СФРЈ коју је словеначка скупштина усвојила 2011. године.

На неуставност одлука о лишавању држављанства указао је Уставни суд Словеније (1999 и 2002), а Европског суд за људска права у Старзбуру је донео одлуку (2010) на основу које је избрисаним лицима ретроактивно враћено право на трајно пребивалиште, чак и право на држављанство.¹⁹

Словенију је Савет Европе упозоравао на неопходност вредновања српског (као и хрватског и босанског) језика. Одбор стручњака (2004) настао на основу Европске повеље о регионалним и мањинским језицима (примена Повеље у Словенији) указао је на традиционално присуство српског језика у Словенији од 16 века ...Одбор министара Савета Европе усвојио је (2004) препоруку о спровођењу Европске повеље о регионалним и мањинским језицима у којој је између осталог предложио словеначким органима власти да поштују сва запажања Одбора стручњака, а пре свега да „у сарадњи са људима који те језике говоре разјасне питање традиционалног присуства српског и босанског језика у Словенији“.²⁰

5. ПОЛИТИЧКО И ДРУШТВЕНО ОРГАНИЗОВАЊЕ СРБА У СЛОВЕНИЈИ

Срби у Словенији су највише концентрисани у региону Љубљане (преко једне трећине од укупне српске популације која живи у Словенији), затим у општинама Крањ, Марибор, Цеље, Копар, Велење, Јесенице и другим индустријским и рударским центрима.

У предвечерје разбираспада СФРЈ, Срби у Словенији су основали Југословенски покрет (1989), који је био осуђен

19 Према: Нада Радушки, „Демократски трендови, положај и права Срба у Словенији“, нав. дело, стр. 260.

20 М. Комац, Р. Бештер, Ф. Медвед и други, „Срби у Белој Крајини – Врлинићи, Радојчићи и Кордићи били су први насељеници 1593“, стр. 18. Према: Нада Радушки, Исто

на неуспех јер није задобио скоро никакву подршку у словеначком народу. Наредне 1990. године оснивају Странку за равноправност грађана са 12.000 чланова, углавном Срба и Југословена. Због унутрашњих размирица странка се гаси већ следеће 1991. године. У Новом месту и Љубљани, по узору на политичку организацију Срба у Хрватској, исте 1990. основана је Српска демократска странка, која је покренула издавање Српских новина. Оснивају се културна и културно-уметничка друштва.

У Љубљани је 1989. године основано Српско културно друштво „Сава“, али је рад ове културне организације убрзо био забрањен. Срби су потом у марту 1991. основали Друштво „Српска заједница“. За председника је постављен др Радомир Николић. Убрзо долази до расцепа у овој организацији, па на чело Српске заједнице долази Никола Милованчев, директор фирме „АБЦ Технохит“ из Трбовља. Ово друштво је променило име у Друштво „Србска скупност“, да би ваљда била ближа словеначком језику и култури. У Љубљани, у којој има око 20.000 Срба, као и у другим већим местима у Словенији у којима има Срба, основане су литерарна, драмска, фолклорна и музичка секција, са именима ствараоца из српске културе.

Врхунац словеначке нетрпељивости према Србима показао се 1991. године, када је полиција у Љубљани забранила митинг Срба и Црногораца. Током краткотрајног грађанског рата, лета 1991, убијено је четрдесет војника и старешина ЈНА, а потом из Словеније протерано 30.000 православаца и тридесет и четири православна свештеника.²¹

Савез српских друштава у Словенији основан је 1995. године као одговор на хуманитарну катастрофу која је задесила наш народ у отаџбини- истиче Никола Тодоровић, први председник Савеза.

Савез српске дијаспоре у Словенији, на чијем је челу такође Никола Тодоровић одржао је 2013. године протестни марш у Љубљани тражећи да словеначка власт призна Србе као националну мањину. Међутим словеначка власт и медији као и укупна словеначка јавност не обраћају никакву пажњу на српске захтеве. Ништа им не значи да је да Срби

21 Марко Лопушина, нав. дело, стр. 119.

представљају најбројнију етничку заједницу у дежели. Према попису из 2002. године има 38.946 Срба у Словенији, без колективних националних права. Драго Војводић, актуелни председник Савеза српских друштава Словеније указао је на много нерешених проблема за Србе у Словенији, које би статус националне мањине решио: добили бисмо једно посланичко место, финансирање из буџета, простор за организовање, школе. Жалим што овај статус за Србе у Словенији није тражен онда када су Словенци добили статус мањине у Србији и надам се да ће владајуће структуре у Србији овај проблем решити на државном нивоу.²²

Како истиче Никола Тодоровић, делегат Скупштине дијаспоре у Србији из Словеније, у српској заједници данас најактивнији је Савез српских друштава Словеније, који обједињује 16 друштава и представља кровну организацију српске националне заједнице у Словенији. Веома је активна и СКД „Штајерска заједница“ из Марибора, коју је основао и предводи председник Раде Бакрачевић... Око 8.000 Срба живи у покрајини Штајерској. Бакрачевић је угледан привредник у Словенији, родом из околине Краљева и заслужан што је 2000. године дошло до потписивања новог партнерског односа између два некада братска града Марибора и Краљева. Осим тога Раде је и словеначки зет, и почасни конзул Краљева. У Краљево је довео 600 мариборских привредника који су успоставили сарадњу са краљевачким привредним друштвима.

Бакрачевић истиче, да је тајна опстанка у новој држави била у способности да се прилагоде новим условима живота. Међутим, то је било могуће само оним Србима који су се одрекли своје нације и „постали“ Словенци- истиче Раде Бакрачевић, покретач привредног, културног, медијског и другог живота Срба у Марибору. Уредник је неколико новина: *Мостови*, *Контакт*, а два пута је, 2002. и 2003, са својим предузећем „Бајус“ проглашен за најуспешнијег привредника Словеније. Машински је инжењер.

Када су Срби из Марибора тражили статус националне мањине, одговорено им је из парламента у Љубљани да Срби нису аутохтон народ. Овај термин аутохтон народ не постоји

22 Марко Лопушина, нав. дело, стр. 49.

нигде у словеначким документима као услов за статус. Начин за стицање статуса био би када би се сви Срби- њих 60.000 учланили у неку словеначку странку и на тај начин да утичу на власт у Љубљани да добију статус националне мањине. У међувремену чека се став ЕУ- истиче Раде Бакрачевић.²³

У етнички мешовитим браковима, словеначки језик превладава без обзира који од родитеља је српске националности, док језик већинског народа има значајну улогу и у оквиру несловеначких, етнички хомогених породица. На пример, само 10-12% деце чија су оба родитеља Срби наводи српски језик као говорни језик.²⁴

6. СРБИЈА НА ПОТЕЗУ

Данас Срби у Словенији немају своје школе, медије и институције које би неговале национални идентитет, губе језик, веру и културу. Не постоји ни једна школа на српском језику, после 1992 године потпуно је укинута настава српског језика тако да деца не могу да уче свој матерњи језик и ћирилично писмо и већина младих говори само словеначки. Од универзитетских центара у Словенији, катедра за српски језик постоји на Филозофском факултету у Љубљани, док је катедра на Мариборском универзитету укинута.

Срби у Словенији мање су афирмисани као народ, а много више као личности, што је заслуга појединаца који су очували и исплели нове везе са Словенцима- истиче прота Перан Бошковић, који је већ 30 година житељ Словеније. Много је Срба појединаца веома успешних у својим професијама, лекара, инжењера, професора, глумаца, а свакако је најпознатији и најуспешнији Зоран Јанковић, бивши градоначелник Љубљане и лидер странке „Позитивна Словенија“, која би у нормалним условима узела власт, а Јанковић би био председник владе, али му та амбиција није дозвољена ни споља ни унутар Словеније. На Јанковића је вршен притисак са Запада али и од словеначких националиста и он се благовремено повукао.

23 Марко Лопушина, нав. дело, стр. 11.

24 М. Комац, «Срби у Словенији», у *Срби у Словенији*, исто, стр. 103, према: Нада Радуски, нав. дело, стр. 261.

Српска мањина у Словенији тражи исто оно што Словенци већ имају у Србији – статус националне мањине и права која им по том основу припадају. Србија као држава је на потезу.

ЛИТЕРАТУРА

- Вукшић, Драган „Жумберачки ускоци. Први носиоци православног идентитета и ускочко-крајишког статуса на територији Хабсбуршке монархије“, у зборнику: *О идентитету Срба Крајишника* (ур. Момчило Суботић и Мирко Радаковић), Удружење „Крајишки привредник“ и Институт за политичке студије, Београд, 2018, стр. 58.
- Лопушина, Марко, *Срби у Источној Европи 2*, Прометеј, Нови Сад, 2016, стр. 52.
- Медар – Тања, Ирена, „`Избрисано становништво` у Словенији“, у зборнику: *Територијални аспекти развоја Србије и суседних земаља*, Универзитет, Географски факултет, Београд, 2010.
- Медар – Тања, Ирена, „Бела Крајина српска аутохтона оаза у Словенији“, *Демографија: међународни часопис за демографска и остала друштвена истраживања*, Географски факултет Универзитета у Београду, 2004.
- Радушки, Нада, „Демократски трендови, положај и права Срба у Словенији“, *Српска политичка мисао*, 01/2014, Институт за политичке студије, Београд, 2014.
- Станишић, Михаило, *Словенци и Југолавија*, Институт за политичке студије, Београд, 1998.
- Суботић, Момчило, *Српска Војводина и њене мањине*, Институт за политичке студије, Београд, 2011.

Момчило Суботић**ON SERBS IN SLOVENIA – DISCRIMINATION OF THE LARGEST MINORITY****Resume**

In contrast to about 5000 Slovenians who have the status of national minority in Serbia, the Serbs in Slovenia who are after the Slovenians the largest ethnic community have not gain the same status in Slovenia. This fact also stands in contrast to far smaller number of 3500 Italians and about 8000 Magyars, who according to the Slovenians are autochthonous people. According to the data from 1991, at that time there were 47900 Serbs in Slovenia. Nowadays there are 38964 of them. According to the data of Serbian Orthodox Church there are more Serbs than such number – about 65000 of them. Due to their discrimination, many Serbs don't reveal their real nationality. It is a kind of doubled discrimination. Firstly in 1992 Slovenian government wiped out from the register of permanent citizens the data on of 25.671 Serbs who had not accepted or provided new Slovenian citizenship papers within prescribed term for doing it and so they had been deprived of their civil rights. Neither some English and German people wanted to accept the new citizenship, but they were not erased from the list of the citizens of Slovenia. Another kind of discrimination was related to the minority status which could have provided one representative seat in the parliament of Slovenia, budget financins, school education in Serbian language and cultural institutions which could be essential for preservation of Serbian national identity and which do not exist nowadays. Government in Belgrade missed the opportunity to solve the issue of preservation of identity of the Serbs in Slovenia when the Slovenians were granted the status of minority in Serbia. One of “erased” ones is a

general Milan Aksentijevic who underlined the fact that “it was the president of the Section for Human Rights in Slovenian parliament Igor Bavcar who promoted the idea of “erasing” the Serbs from the register and that such idea was embraced and propagated by Jelko Kacin, too, who is a biggest hater of the Serbs and declared them to be “occupiers” and said: “They do not exist. They are zeros!” In 1999 and 2002 Slovenian Constitutional Court and in 2010 European Court for Human Rights in Strasbourg underlined unconstitutionality of the decision on the Serbs’ deprivation of Slovenian citizenship. Slovenia and Federal Republic of Yugoslavia have adopted a Program of cooperation in the fields of culture and education for 2002-2005 period in which it was underlined that both two states will provide education in mother tongue and culture on the basis of direct agreement of their relevant ministries... However, such agreement has not been realized yet. The same thing happened with the Declaration on the status of national minorities and citizens of former Socialist Federal Republic of Yugoslavia which was adopted by Slovenian parliament in 2011. When it comes to explanation of historical presence of the Serbs on territory of contemporary Slovenia, it is historically known fact Katarina Kantakuzina Brankovic (1418-1491), a daughter of Djuradj Brankovic and Irina Kantakuzina (known as “Jerina” among Serbian people), was married to duke Ulrich the Third from Celje, a close relative of Magyar king Sigismund, for purpose of maintaining political balance in 15th century in the region. Already at that time first Serbs started to settle down on the territory of contemporary Slovenia. First massive immigration of the Serbs was noticed in 1530, when due to the conquest of Osmanlian Turks in the south they moved to Slovenia and settled on the northern part of Zumberakmountains. The most massive immigration of the Serbs into Slovenia happened during 1970’s and 1980’s. Since the Serbs did not succeed to politically organize themselves, Rade Bakracevic and some other Serbs in Slovenia underlined that

the appropriate way to obtain the status for some 60000 of the Serbs would be joining some Slovenian political party which would succeed to provide the status for the Serbs. In any case, Serbia should make the agreement with Slovenia which would solve the issue of the status for the Serbian people living in Slovenia.

Keywords: Serbs in Slovenia, position, rights, discrimination, Slovenians in Serbia, national minority.

* Овај рад је примљен 27. маја 2019. године, а прихваћен за штампу на састанку Редакције 1. јуна 2019. године.